Национална стратегия за новаторство в правото

НОВАТОРСТВО ЗА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ЮРИСТИ, ЗА ДА БЪДАТ ЗАСТЪПЕНИ ПО-ДОБРЕ ПРАВАТА НА ДЕЦАТА С УВРЕЖДАНИЯ

Belgium

Bulgaria

Czech Republic and Slovakia

Ireland

Lithuania

Poland

Romania

Coordinator

Co-funded by the European Union

Bulgarian Centre for non-for-profit Law (BCNL)
Sofia, 2017

Developed within the project "Innovating European lawyers to advance rights of children with disabilities" (JUST/2014/RCHI/AG/PROF/7362). The project is coordinated by Mental Disability Advocacy Centre (MDAC) and co-financed by the European Union Rights, Equality and Citizenship (2014-2020) Programme.

Съдържание

Въведение 3

1. Право на приобщаващо образование: 4
2. Право на живот в общността: 5
3. Право на здравеопазване: 5
4. Право на достъп до правосъдие: 6
5. Защита от малтретиране и други форми на насилие: 7

МЕТОДОЛОГИЯ 7

ПРАВО НА ДЕТЕТО НА ЗАКРИЛА ОТ ВСИЧКИ ФОРМИ НА НАСИЛИЕ 10

6. Контекстуален анализ 10
7. СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ И Нови хоризонти 12
8. Национални и международни правни средства за защита 14

Най-уязвими групи деца 19

ПЛАН НА СТРАТЕГИЧЕСКОТО ДЕЛО 20

ПОСЛЕДВАЩИ ДЕЙНОСТИ 22

РЕСУРСИ 23

ПЛАТФОРМА ЗА ЗАЩИТА ПРАВАТА НА ДЕЦАТА С ИНТЕЛЕКТУАЛНИ ЗАТРУДНЕНИЯ ОТ ВСИЧКИ ФОРМИ НА НАСИЛИЕ[1]

ПОЗИЦИЯ НА ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ

Настоящата платформа е инициатива на група юристи[2] – правозащитници на правата на децата и неправителствени организации, които си поставят за цел да обединят усилия в това на децата с увреждания да бъде създадена добра и развиваща среда, в която те се радват на своите права. Такава среда може да бъде гарантирана само ако е налице синергия между разписани достатъчно гаранции в законодателството, адекватно правоприлагане, съществуване на нагласи, които приемат равенството на всички деца и не дискриминират и не на последно място – правна система, която може да противодейства бързо и ефективно, в случаите, когато правата бъдат нарушени.

Въведение

През последното десетилетие България бележи напредък в защитата на правата на детето и промяна във философията на грижите за децата. Реформата в сферата на детските права се стреми към покриване и ефективно прилагане на международните стандарти за по-добри резултати за децата, заложени в **Конвенцията на ООН за правата на детето**[3] и **Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания**[4].

Държавната политика в областта на детските права в Република България се осъществява въз основа на приета от Народното събрание **Национална стратегия за детето** 2008-2018 **г.**[5], разработена в съответствие с целите и принципите на **Конвенцията за правата на детето** и **Закона за закрила на детето**[6] по отношение на мястото на детето в обществото, правото му на живот в семейна среда, осигуряването на условия за ефективно

1. Настоящият документ представлява Национална стратегия за новаторство в правото (National Legal Innovation Strategy) и е създаден в резултат на проведени стратегически срещи на заинтересованите страни по темата за защита правата на децата с интелектуални затруднения от всички форми на насилие в рамките на проект „Новаторство за европейските юристи за да бъдат застъпени по-добре правата на децата с увреждания“ (“Innovating European lawyers to advance rights of children with disabilities”), JUST/2014/RCHI/AG/PROF/7362, финансиран от Европейския съюз.

[2] Групата на юристите бе създадена по време на националния обучителен семинар, проведен на 1-2 ноември 2016 г. в гр. София, и последвалата я стратегическа среща, включваща адвокати от различни адвокатски колегии – от София, Пловдив, Варна и Добрич, експерти по правата на децата, хората с увреждания и дискриминация от кабинета на Омбудсмана на Република България, студенти по Право от три университета – Пловдивски университет, Нов български университет и УНСС и юристи, работещи в граждански организации, които имат интерес да развият своята експертиза по правата на децата и застъпничеството за тях.

3. Ратифицирана с решение на ВНС от 11.04.1991 г. - ДВ, бр. 32 от 23.04.1991 г., в сила от 3.07.199г.

4 Ратифицирана със закон, приет от 41-ото НС на 26.01.2012 г. - ДВ, бр.12 от 10.02.2012 г. в сила от 21.04.2012 г.

5. Приета на 31.01.2008 г.

6. Обн. ДВ. бр. 48 от 13 юни 2000 г.

упражняване на правата на децата, подобряване здравето на децата и намаляването на риска от бедност. В изпълнение на Националната стратегия Министерски съвет ежегодно приема актуализирана **Национална програма за закрила на детето** и се отчита по изпълнението на приоритетите и дейностите, заложени в нея. Основният нормативен акт е Законът за закрила на детето, който дава рамката и духа на системата за закрила и грижа за децата.

През пролетта на 2016 г. стартира изпълнението на **Стратегия на Съвета на Европа за правата на детето – 2016 – 2021 г.** (Софийската стратегия на СЕ)[7]. Тя си поставя за цел да даде комплексна оценка и отговор на съвременните предизвикателства пред света на детето, като приоритизира пред държавите членки на Съвета на Европа пет цели за правата на детето – равни възможности за всички деца, участие на всички деца; живот без насилие за всички деца; адаптиране на правосъдието за всички деца и гарантиране на правата на детето в цифровата среда.

На 8 февруари 2017 г. Министерски съвет приема Национална програма за превенция на насилието и злоупотребата с деца (2017-2020), която задава националната рамка за координация между държавните органи (служби за закрила на детето, полиция и съд), представителите на гражданското общество и неправителствения сектор във връзка с необходимите мерки за превенция на насилието във всичките му форми. Документът поставя акцент върху нуждата от осигуряване на необходимите условия за сигнализиране от страна на децата в по-висок риск от уязвимост – децата с увреждания, децата във формална грижа, настанени в специализирани институции, социални услуги – резидентен тип, приемна грижа, но не съдържа специални мерки в тази посока. Отича се важността от извършване на разследвания от квалифицирани специалисти, преминали специализирани обучения, чрез прилагане на подход, основан върху правата на детето и съобразен с неговите нужди.

Въпреки наличието на редица програми и стратегически документи, свързани с правата на детето, в страната все още липсва ясно структурирана политика за подкрепа на децата с увреждания, както и осигуряване на среда, която да гарантира, че всичките им права са защитени и те могат да ми се радват. Дори и при положителна промяна темповете на системна реформа остават бавни, липсва твърда, последователна и координирана политика, която да осигури адекватни условия за пълноправното упражняване на правата на децата с увреждания, както и тяхната защита от престъпни посегателства и нарушения. Правосъдната система не е напълно пригодена към потребностите на децата от тази уязвима група, оставайки мудна за иновативни подходи за работа с тях. Наличните мерки за превенция от насилие също остават недостатъчни и в повечето случаи – неработещи.[8]

1. Право на приобщаващо образование[9]:

Важен успех на законодателно ниво е влезлият в сила през 2016 г. нов Закон за предучилищното и училищно образование, който за първи път признава приобщаващото

7. Приета от Комитета на министрите на Съвета на Европа на 2 март 2016 г.
8. Други релевантни нормативни актове са Закон за защита от дискриминация, обн. ДВ. бр.86 от 30.09.2003 г., в сила от 01.01.2004 г., Закон за защита от домашното насилие, обн. ДВ. бр.27 от 29.03.2005 г., Закон за интеграция на хората с увреждания, обн. ДВ. бр.81 от 17.09.2004г., в сила от 01.01.2005 г.
9. „Бележник 2016 г. Какъв е средният успех на държавата в грижата за децата", Национална мрежа за децата, април 2016 г.

образование като неизменна част от правото на образование. Въпреки това, в страната продължава да е ниско нивото на информираност относно сериозността на проблема и недостатъчна подкрепа за децата със специални образователни потребности в училище (или въобще за достъпа им до училище). Липсват професионални и добре подготвени кадри, много от учителите не са подготвени и дори нямат желание да работят с тези деца. Въпреки че през годините броят на ресурсните учители и останалите специалисти принципно се увеличава, те все още не достигат, което директно се отразява върху качеството на тяхната работа. Наложително е Министерството на образованието и науката да признае потребността от устойчиво налагане на принципите на приобщаващото образование сред учителите и да работи целенасочено в посока подобряване не само на достъпа до общообразователните училища, но и на качеството на образование, което децата да получават, посредством квалифициране на педагогическите специалисти. Негативен ефект върху достъпа на деца с увреждания до приобщаващо образование оказват и съществуващите нагласи, сред децата и техните родители, както и негативното отразяване на процеса на интеграция и неговите предизвикателства в медиите.

2. Право на живот в общността:

Основна бариера пред пълноправното включване на децата с увреждания в обществения живот остават съществуващите нагласи спрямо различието на децата от уязвимите групи, които ги обричат на пълна изолация, далеч от полезрението на *„нормалното“* общество. Родителите и хората, които се грижат за тези деца, трудно допускат тяхното овластяване, така че да могат да взимат свои самостоятелни решения съобразно вида и степента на увреждането им и да имат възможността за равноправен избор за всичко, което касае техния живот и развитие. Важен документ, който бе приет през 2010 г. - Националната стратегия „Визия за деинституционализация на децата в Република България“ - помогна да бъде ускорен процесът по закриване на домовете за деца с увреждания, но въпреки заложените цели и желани резултати, новите услуги (предоставяни „в общността“) всъщност заместиха институционалната грижа и все още настанените в резидентните услуги се намират в осезаема изолация. Поради тази причина тези услуги не успяха да създадат достатъчно условия за пълноценен живот в общността. Проблематична е и липсата на гъвкавост и интензивност в предоставяната в рамките на социалните услуги подкрепа в зависимост от потребностите на нуждаещите се. Силно ограничен остава достъпът до качествени услуги за деца от по-отдалечените и малки населени места, а това довежда до задълбочаване на проблема с пълноценното включване към обществените процеси. Пренасянето на институционалната култура от закритите институции в новооткритите услуги от резидентен тип в много от случаите доведе до създаване на нови такива, по-малко населени и с по-добри материални условия, но по същество все така затворени и трудно позволяващи интеграция на настанените там деца в общността.

3. Право на здравеопазване[10]:

Достъпът до медицинска грижа остава предизвикателство, особено за децата, които са част от маргинализираните групи. Друг важен проблем е, че към настоящия момент в България няма целенасочена държавна политика по обезпечаване на областите в страната със специалисти и услуги, насочени към психиатричната и психологическа подкрепа за деца, както за превенция на психичните заболявания. В рамките на проекта „Социално включване“ на Министерството на труда и социалната политика бяха отрити 47 Центрове

10. „Бележник 2016 г. Какъв е средният успех на държавата в грижата за децата”, Национална мрежа за децата, април 2016 г.

за ранна интервенция на увреждaнията в България, които осигуряват в национален мащаб грижата за деца със специални потребности и подкрепят техните родители, като поставят фокус върху превенцията срещу изоставане в развитието и изоставянето на деца с увреждания в институции. Тези Центрове осигуряват комплексни услуги, включително здравни, социални и образователни грижи и подкрепа. През 2015 г. новите изменения в Закона за лечебните заведения предвидиха създаването на Центрове за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания като лечебни заведения, където медицински и други специалисти да осигуряват продължително лечение и рехабилитация на деца с увреждания и тежки хронични заболявания и обучение на родителите им за поемане на грижата в семейна среда, както и да осигуряват посещения от медицински специалисти за оказване на специфични грижи за деца с увреждания и тежки хронични заболявания, отглеждани в семейна среда и в социална услуга резидентен тип. Тези центрове също така следва да улесняват връзките между различните лечебни заведения и общопрактикуващите лекари с подкрепата на социалната система, осигуряваща грижи за деца. В края на 2015 г. обаче все още няма яснота как и къде ще работи новата визия. Въпреки всичко, се запазва липсата на устойчив и адекватен достъп до здравни грижи за деца с интелектуални затруднения.

4. Право на достъп до правосъдие[11]:

Въпреки някои целенасочени и системни усилия от страна на Министерство на правосъдието, международни и местни неправителствени организации и отделни съдилища в страната, все още няма приети законодателни и административни норми, които да доведат до реална промяна в ситуацията на децата. През 2015 г. бяха предложени изменения в Наказателно-процесуалния кодекс, които да гарантират прилагането на по-щадящи процедури, адаптирани към децата, които обаче не се приеха. Част от текстовете предвиждаше съществено изменение на уредбата за разпит на деца в специално оборудвани помещения и изключват възможността за непосредствен контакт на детето с обвиняемия или неговия защитник. Междувременно продължава подготовката за създаването на специализирани детски съдебни състави. През 2016 г. в рамките на няколко пилотни проекта 9 районни съдилища изграждат 5 адаптирани съдебни зали и 7 стаи за изслушване на деца, които участват в граждански производства, по които се засягат техни права и интереси, както и за разпит на деца – свидетели - станали жертва на престъпление. Адаптирането в 8 от 9 районни съдилища се случва в рамките на пилотния проект „Правосъдието – приятел на детето“. Само един районен съд инициира адаптирането на съдебните зали и стаи по собствено желание. Разпространяват се различни информационни материали за деца и родители, които съдът и отдел „Закрила на детето” ползват, когато подготвят детето за участие в съдебното производство по дела за развод на родителите, настаняване на детето извън семейството, домашно насилие.

Разработена е и детска версия на официалния сайт на Висшия съдебен съвет, на който децата могат да научат повече за съдебните органи и своите права, когато участват в съдебни производства. Много съдилища периодично провеждат инициативи за изграждане на правна култура у децата и повишаване на тяхната осведоменост относно работата на магистратите, например, чрез организиране на открити класове, симулационни процеси и ден на отворените врати.

11. „Бележник 2016 г. Какъв е средният успех на държавата в грижата за децата”, Национална мрежа за децата, април 2016 г.

Друго сериозно ограничение на правото на достъп до правосъдие се среща в Закона за защита от домашно насилие. В случаите, когато деца, настанени в резидентни услуги, стават жертви на насилие, дори и да са навършили 14-годишна възраст, например, те нямат никакви средства за търсене на закрила по Закона за защита от домашното насилие, който не предвижда защита спрямо взаимоотношенията в институции от този тип.

5. Защита от малтретиране и други форми на насилие[12]:

Насилието срещу деца продължава да е актуален за България проблем – около 70 % от регистрираните случаи на насилие са в семейна среда[13]. През 2016 г. се наблюдава по-висока ангажираност на институциите за предприемане на конкретни действия въпреки съществуващите пропуски в изпълнението на Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви или в риск от насилие. Усилията са недостатъчни и се борави с ненадеждна статистика. Въпреки че дирекциите за социално подпомагане и отделите за закрила на детето на местно ниво имат тясно разписани ангажименти, продължава да съществува практика, в която полицията не сигнализира органа по закрила към Дирекция „Социално подпомагане" за деца, станали жертви на престъпления. Продължава да е сериозен и проблемът с недостатъчните ресурси и възможности за възстановяване на пострадалите деца, особено от сексуална злоупотреба и експлоатация. Здравната и психотерапевтичната подкрепа за тези деца е незадоволително осигурена[14].

*В рамките на инициативата по разписване на настоящата Платформа, след поредица от срещи бе взето решение в следващите глави Платформата да се развие в **анализ на правото на защита от малтретиране и други форми на насилие**.*

МЕТОДОЛОГИЯ

За планиране на бъдещите стратегически действия и въвличане на ключови заинтересовани групи, които да бъдат активни в процеса на промяна по отношение на защитата от *малтретиране и други форми на насилие*, бяха идентифицирани посочените по-долу групи, имащи отношение към правата на децата с интелектуални затруднения и защитата срещу тяхното нарушаване. Тези страни условно бяха разделени на **пет групи**:

1. **Група на застъпниците за правата на децата с увреждания** – адвокати и юристи, работещи в сферата на човешките права, правозащитни организации, водещи дела и застъпващи се за правата на детето. В тази група се включват и Омбудсманът на Република България в ролята му на обществен посредник на национално ниво, който може да сезира компетентните органи, и Комисията за защита от дискриминация;

2. **Самите деца и техните родители** (или други заинтересовани от съдбата на детето възрастни) – пряко засегнати от самото нарушаване на правата, както и неправителствени организации и професионалисти, работещи пряко и непосредствено с децата;

12. „Бележник 2016 г. Какъв е средният успех на държавата в грижата за децата", Национална мрежа за децата, април 2016 г.
13. По данни от Национална стратегия за детето 2008 – 2018 г. - http://sacp.government.bg/media/filer_public/2015/11/26/natsionalna-strategia-za-deteto-2008-2018.pdf
14. По сведения на заинтересованите страни.

3. **Системата от държавни органи, отговорни за създаването и прилагането на законите,** свързани с детските права - съдии, прокурори**,** политици, Президентство на Република България, министерства, Държавна агенция за закрила на детето и отделите „Закрила на детето“, Агенция за социално подпомагане, държавни органи и представители на централната и местната власт;

4. **Системата от институции и услуги, в които се случва насилието и/или имат пряк или косвен досег с малтретираните деца и техните родители -** училища, доставчици на социални, образователни и здравни услуги.

5. **Група на медиите, социалните мрежи и независими мониторингови органи по човешки права.**

За изясняване ролята на отделните групи заинтересовани страни и действията, които биха могли да предприемат, беше извършен анализ по установена матрица - *„Власт/Интерес“*[15]:

15. Mendelow power-interest matrix

Група 1.
Застъпници за правата на децата с увреждания – сравнително хомогенна и динамична структура, включваща субекти с високо ниво на ангажираност; тази група има ключова роля в процесите на промяна – може бързо да бъде активизирана от външни фактори или да се самоактивизира, със специализиран профил на работа, професионална и емоционална обвързаност със случаите; действа самостоятелно, може да въвлече и останалите групи заинтересовани страни в каузата.

Група 2.
Децата и техните семейства - пряко или косвено засегнати от нарушението лица – група с ключова роля, включва субекти с постоянен състав, за които нарушеното право е най-значимо, ценно, биват пряко засегнати от насилието; статичен характер - необходимо е да бъде допълнително активизирана отвън чрез адекватно информиране и подкрепа, за да предприеме към самостоятелни действия.

Група 3.
Система от държавни органи, отговорни за правоприлагането – влиятелни субекти, които могат да променят човешки съдби; въвлечени са от Група 2, но сами не активират промяната, остават най-пасивни – следва да бъдат обект на застъпнически действия с цел генериране на обща промяна.

Група 4.
Система от институции и услуги, където се случва насилието – оформят ежедневната среда на детето и условията, при които се нарушават правата; най-ангажирани, но пасивни субекти, податливи на външно въздействие, поведението им се променя в резултат на въздействието на Група 1 и Група 2; работата на групата следва да се наблюдава и да бъдат полагани усилия за нейното подобряване чрез повишаване информираността и консултиране на субектите в Група 2.

Група 5.
Медии и мониторингови органи – обект на промяна, който може сам може да въздейства, като формира обществени нагласи и провокира активността на останалите заинтересовани страни.

*Идеите и предложенията в настоящия документ са генерирани и дискутирани в рамките на инициатива, започнала през 2016 г. за създаване и концертиране на разговор относно осигуряването на по-ефективна защита на правата на децата с интелектуални затруднения. Бяха преминати 4 **етапа** на консултиране:*

Етап 1 - Консултации със заинтересованите страни

Първият етап включи провеждането на **предварителни неформални срещи** с потенциални заинтересовани страни от различни професионални сфери за идентифициране на най-належащите случаи на нарушения на правата на децата с увреждания в България и за дефиниране на областите и начините за съвместно сътрудничество.

Етап 2 - Повишаване на капацитета

През втория етап се проведе **двудневен обучителен семинар** на тема „Представителство на деца с увреждания в съдебния процес“ в България[16] с участието на юристи от различни градове от страната – адвокати, експерти по правата на детето и хората с увреждания от кабинета на Омбудсмана на Република България, юристи от неправителствени организации, представители на академичната общност и студенти по право, които са работили, работят или имат интерес да работят или подкрепят деца с интелектуални затруднения, за да се осигури по-добра правна защита на техните права. В рамките на обучителния семинар бяха анализирани действащите закони, политики и практики, създаващи предпоставки за нарушаване на основните права на децата с увреждания. Участниците генерираха собствени идеи за промяна на законодателството и средата, необходими за елиминиране на гореспоменатите предпоставки и гарантиране на пълноценното упражняване на правата на децата. Като резултат от проведения семинар се сформира **неформална мрежа от юристи**, изразили готовност да работят съвместно и да се включват чрез лични действия в процесите на промяна на средата и след обучението.

Етап 3 - Въвличане на всички възможни заинтересовани страни

През третия етап бяха проведени отделни **индивидуални и групови срещи** с експерти от неформалната мрежа и други заинтересовани лица за по-задълбочен анализ и развиване на стратегическия документ, стъпвайки върху конкретни казуси от практиката за нарушени детски права.

Етап 4 - Създаване на неформална мрежа за взаимодействие

Последният, четвърти етап приключи с организирането на обща стратегическа среща с участието на представители на неформалната мрежа от юристи и други заинтересовани страни от различни сфери. В заключителния етап участниците анализираха проблемите в действащата нормативна уредба и практиките по нейното прилагане и тълкуване.

ПРАВО НА ДЕТЕТО НА ЗАКРИЛА ОТ ВСИЧКИ ФОРМИ НА НАСИЛИЕ

6. Контекстуален анализ

16. Обучителният семинар бе организиран от Български център за нестопанско право (БЦНП) и Mental Disability Advocacy Center (MDAC), Hungary, на 1 и 2 ноември 2016 г. в гр. София.

Децата с увреждания остават сред най-маргинализираните и уязвими групи в България[17] [18]. Рискът от насилие при тях е значително по-голям[19] поради редица причини, сред които са социалната изолация, дълбоката стигматизация и силната степен на зависимост от подкрепа и грижи. В същото време продължават да се използват форми на насилие над деца, които се считат за социално приемливи, мълчаливо толерирани или не се възприемат като малтретиране. Наред с това, по-вероятно е децата с увреждания да бъдат защитени в недостатъчна степен, тъй като общата рамка за закрила на децата и закрила на хората с увреждания не винаги взима предвид конкретните потребности и специфики на децата с увреждания, както се посочва в последния доклад на Агенцията на ЕС за основните права (FRA)[20]. Поставянето на край на насилието над и между уязвимите деца изисква решителна законодателна реформа, програми и политики за превенция и борба с насилието, включващи специални мерки за защита на децата с увреждания, както и осигуряване на достатъчно ресурси за това, така че те да бъдат пълноценно приобщени в обществото и да водят живот без насилие.

Към юни 2016 г.[21] България отчита положителни резултати в усилията си за създаване на система за закрила на детето и по-специално чрез разпоредбите в Закона за закрила на детето и Семейния кодекс. От 2009 г. насам се поддържа Национална телефонна линия за деца, която предоставя възможност на самите деца и възрастни да подават информация за деца в риск. Създаденият Координационен механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви или в риск от насилие, и за взаимодействие при кризисна интервенция работи на различните места с различна успеваемост.

През 2012 г. общо 2127 деца са били жертва на насилие, през 2013 г. общият брой на децата, жертви на насилие е 1973. През 2014 г. мултидисциплинарни екипи работят по 1102 сигнала за насилие над дете. Това е с 30% повече в сравнение с 2013 г., когато мултидисциплинарните екипи работят по 575 случая

Въпреки този напредък продължават да се отчитат случаи на нечовешко или унизително отношение, включително физически, психологически и сексуален тормоз между и по отношение на деца, живеещи в резидентни институции. Липсва общо разбиране сред професионалистите относно същността на насилието над деца с интелектуални затруднения, ограничена е възможността за разкриване на случаите на малтретиране или трафик поради недостатъчното сътрудничество и обмен на информация между компетентните институции и неадекватни последващи действия. Сериозен проблем представлява и липсата на устойчиви инвестиции и продължителна подкрепа за осигуряване на „общоучилищен“ подход за справяне на проблема с тормоза в училище. Обезпокоителен е недостатъчният брой на кризисните центрове за закрила на жертви на насилие, затрудненият достъп до консултации и психологическа подкрепа за деца, претърпели тормоз, и продължаващото обществено мнение, че домашното насилие е личен проблем.

---

[17] http://sacp.government.bg/bg/prescentar/novini/zapochva-podgotovka-na-5-godishna-nacionalna-progr/

[18] http://sacp.government.bg/media/filer_public/2015/11/27/otchet-izpalnenie-na-natsionalnia-plan-za-preventsia-na-nasilieto-nad-detsa-2012-2014.pdf

[19] По сведения на заинтересованите страни

20 http://fra.europa.eu/en/publication/2015/children-disabilities-violence?_cldee=c3ZldGxhLmJhZXZhQGdtYWlsLmNvbQ%3d%3d&urlid=0

21. Заключителни наблюдения във връзка с консолидирания трети, четвърти и пети периодичен доклад за България, приети от Комитета по правата на детето на неговата седемдесет и втора сесия (17 май – 3 юни 2016 г.)

7. СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ И Нови хоризонти

От десетилетие в България се наблюдава своеобразен феномен на свръхрегулация на правните отношения, ежедневни промени в законите и приемане на множество стратегически документи. Въпреки това системата на закрила често остава безпомощна пред случаите на домашно насилие, тормоз в резидентните услуги или международен трафик на деца. Част от проблема е погрешното тълкуване на законите и неправилното им прилагане на практика. Липсата на достатъчно ресурси – човешки, материален, специализирана квалификация - в отделите за закрила на детето често възпрепятства тези отдели да разпознават признаците на насилие и да предложат необходимата подкрепа. Детето, по смисъла на самия закон, не може да се представлява самостоятелно в съда или да определя свой собствен процесуален представител особено до 14-тата си година. Ако детето е в резидентна услуга, дори и да е над 14 г., изобщо няма как да потърси закрила, тъй като Законът за защита от домашно насилие не предвижда защита при отношения в такъв тип институция.

Визията за цялостна промяна на системата според настоящата Платформа предвижда постигането на една основна, водеща цел – ***Подобряване практиката на прилагане и тълкуване на действащите закони*** чрез тяхното пълноценно осмисляне с оглед осигуряване на ефективна закрила на правата на децата с увреждания, съчетано с ***мониторинг на правоприлагането.***

За постигане на тази главна цел Платформата предвижда паралелното изпълнение на три специфични цели: 1) ***Създаване и функциониране на мрежа от активни застъпници*** – адвокати и други заинтересовани лица, които се борят за ефективна защита на правата на децата с увреждания и справедлив съдебен процес; 2) ***Подобряване достъпа до информация*** на заинтересованите лица относно начините за защита на правата и интересите на децата с увреждания и ***повишаване на обществената информираност, отговорност и активност*** при всички случаи на нарушени детски права; и 3) ***Водене на стратегически дела***, които бъдат прецедент и да имат потенциал да променят системата на правоприлагане.

Резултатите от изпълнените специфични цели ще посочат ясно проблемите зони в правоприлагането и ще послужат като аргумент в полза на мрежата от застъпниците при застъпването за законови промени там, където е необходимо, с цел **подобряване и усъвършенстване на правната рамка**, като втора основна цел.

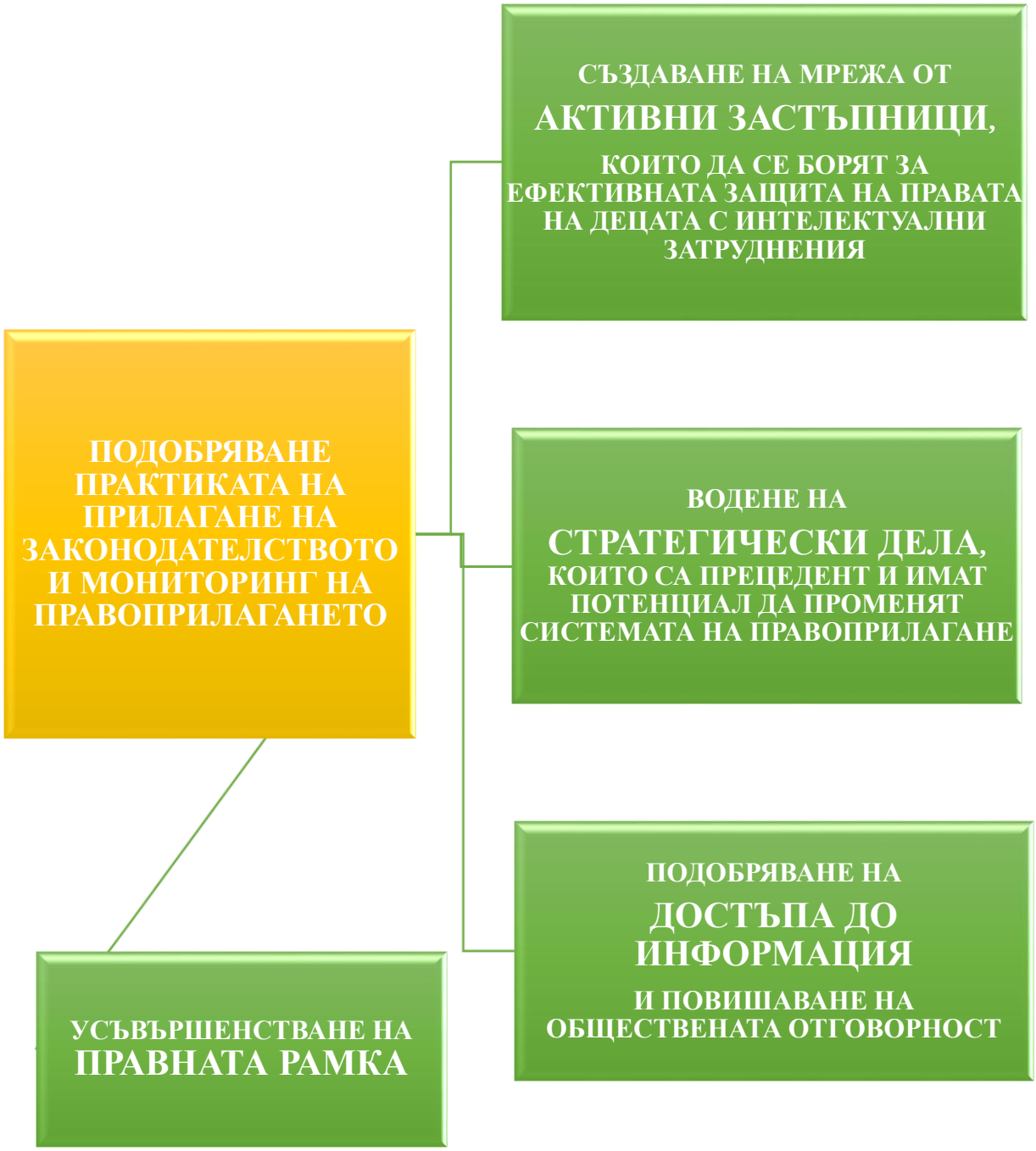
ПОДОБРЯВАНЕ ПРАКТИКАТА НА ПРИЛАГАНЕ НА ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО И МОНИТОРИНГ НА ПРАВОПРИЛАГАНЕТО
СЪЗДАВАНЕ НА МРЕЖА ОТ АКТИВНИ ЗАСТЪПНИЦИ, КОИТО ДА СЕ БОРЯТ ЗА ЕФЕКТИВНАТА ЗАЩИТА НА ПРАВАТА НА ДЕЦАТА С ИНТЕЛЕКТУАЛНИ ЗАТРУДНЕНИЯ
ВОДЕНЕ НА СТРАТЕГИЧЕСКИ ДЕЛА, КОИТО СА ПРЕЦЕДЕНТ И ИМАТ ПОТЕНЦИАЛ ДА ПРОМЕНЯТ СИСТЕМАТА НА ПРАВОПРИЛАГАНЕ
ПОДОБРЯВАНЕ НА ДОСТЪПА ДО ИНФОРМАЦИЯ И ПОВИШАВАНЕ НА ОБЩЕСТВЕНАТА ОТГОВОРНОСТ
УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА ПРАВНАТА РАМКА

8. Национални и международни правни средства за защита

Закрилата на децата с увреждания от всички форми на физическо или умствено насилие, посегателство или злоупотреба, липса на грижи или небрежно отношение, малтретиране или експлоатация, включително сексуални престъпления, е гарантирана с национални и международни правни механизми и средства за защита.

НАЦИОНАЛНИ ПРАВНИ СРЕДСТВА ЗА ЗАЩИТА

В българския контекст националните средства за защита правата на децата включват:

- **Искове по Закона за защита от домашно насилие;**
- **Мерки по Закона за закрила на детето;**
- **Искове и сигнали по Закона за защита от дискриминация.**

❖ *ЗАКОН ЗА ЗАЩИТА ОТ ДОМАШНО НАСИЛИЕ*

Законът за защита от домашно насилие дава възможност за защита на лица, пострадали от домашно насилие, извършено от съпруг, от лице, с което се намира или е било във фактическо съжителство, от което има дете, от низходящ, възходящ, настойник или приемен родител, от лице, с което се намира в родствена връзка по съребрена линия или по сватовство, лице, с което родителят се намира или е бил във фактическо съжителство. За психическо и емоционално насилие върху дете се смята и всяко домашно насилие, извършено в негово присъствие.

Пострадалото лице може да подаде **молба за защита** пред съответния районен съд по постоянен или настоящ адрес на пострадалото лице. Молбата се подава до един месец от извършеното насилие. Когато молбата съдържа данни за пряка, непосредствена или последваща опасност за живота или здравето на пострадалото лице, районният съд в закрито заседание без призоваване на страните издава заповед за незабавна защита. След разглеждане на делото, съдът постановя отказ или съответно издава заповед за защита, с която налага една или повече мерки за защита. Решението на съда подлежи на обжалване, като подаването на жалба, не спира действието на заповедта за защита. Производството е двуинстанционно и решението на окръжния съд е окончателно.

- ***Доколко ефективно и достъпно е това национално правно средство за защита на деца с увреждания от различни форми на домашно насилие?***

В хипотези на деца, пострадали от домашно насилие, самите деца имат право да сезират компетентния съд, ако са навършили 14-годишна възраст. За защита на по-малки деца, жертви на домашно насилие, молбата може да бъде подадена от техен родител, настойник, брат, сестра или от лице, което е в родство по права линия с пострадалото дете. Липсва правен механизъм детето директно да сезира съда, както и да поиска назначаване на особен представител, който да комуникира с него, да изследва ситуацията и отразява неговата позиция по въпроса. По правило отделът „Закрила на детето“ изготвя доклад, в който се стреми да отчете мнението на пострадалото дете, като по този начин в съдебното производство мнението на детето се представя от посредник. Ако детето е навършило 10-годишна възраст, то може да бъде изслушано лично от съда. Съществува правната възможност, ако е налице мотивация за това, детето да бъде изслушано лично от съда и на по-малка възраст, но по правило съдебната практика се придържа към

възрастовата граница от 10 години. По-скоро, като изключение, могат да бъдат посочени примерите, при които съдии изслушват деца под 10-годишна възраст.

Друг законодателен пропуск е липсата на механизъм за защита от насилие, осъществено от лице/лица, полагащи грижи за дете с увреждания. Това са случаите, в които детето е настанено в резидентна услуга, но никой от услугата не е настойник или попечител, тъй като родителят/родителите продължават да са носители на родителките права. Разпоредбата на чл. 3, т. 8 от Закона за защита от домашно насилие свежда кръга на лицата, срещу които може да се търси закрила, до настойник, попечител или приемен родител (извън хипотезите на родствена връзка или съпружески отношения – фактически или формализирани). Така детето в резидентната услуга няма механизъм за защита от насилие, сравнимо с домашното насилие, а още по-малко - разпознато от наказателното право като престъпление.

- ***Къде е проблемът ?!***

Невъзможността деца под 14 години да сезират компетентен орган за осъществено домашно насилие, както и невъзможността да ангажират свой процесуален представител ги поставя във властта и зависимостта от родители, настойници и други лица, на които са поверени грижата за тях и които често са лицата, упражняващи насилие. Децата, жертви на домашно насилие, са представлявани в съда от своите родители/настойници. Независимо от процесуалната възможност на децата да се назначава особен представител в производственото, съдебната практика е противоречива и не е голям броят на съдиите, които използват тази възможност.

В процедурата по разглеждане на молби за защита от домашно насилие не са предвидени разумни улеснения. Производството не е приспособено по начин, че да се отчетат и зачетат мнението и предпочитанията на децата с интелектуални затруднения.

Така представеното правно средство предоставя възможности за защита, но до голяма степен поставя децата с интелектуални затруднения изцяло във властта на техните родители, настойници или на лицата, на които са поверени и не създава предпоставки за ефективно участие и достъп до правосъдие на самите деца с интелектуални затруднения.

❖ *ЗАКОН ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО*

Законът за закрила на детето предвижда **мерки за закрила** на децата, включително и специална закрила за деца в риск. Мерките са приложими за всички деца, включително и за деца с интелектуални затруднения и ментални проблеми. Лице, на което стане известно, че дете се нуждае от закрила, е длъжно незабавно да уведоми дирекция "Социално подпомагане", Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи. Същото задължение има и всяко лице, на което това е станало известно във връзка с упражняваната от него професия или дейност, дори и ако то е обвързано с професионална тайна.

Постановяването на мерки за закрила, свързани с настаняване в среда извън семейството, се осъществява временно по административен ред, въз основа на заповед на директор на дирекция „Социално подпомагане" по настоящ адрес на детето. След което

исканията за настаняване на дете извън семейна среда се разглеждат от районния съд по настоящ адрес на детето. Ако детето е навършило 10-годишна възраст, то се изслушва в различните административни и съдебни процедури, освен ако това би навредило на неговите интереси. Когато детето не е навършило 10-годишна възраст, то може да бъде изслушано в зависимост от степента на неговото развитие. Решението за изслушване се мотивира. Преди изслушването на детето, съдът или административният орган трябва да осигури необходимата информация, която да му помогне да формира мнението си и да го уведоми за евентуалните последици от неговите желания, от поддържаното от него мнение, както и за всяко решение на съдебния или административен орган. Липсват разпоредби относно разумни улеснения и използване на алтернативни форми на комуникация, които биха дали възможност дете с интелектуални затруднения да получи необходимата информация в лесен за четене и достъпен формат, както и да изрази своето мнение и предпочитания. По отношение на децата с увреждания това на практика води до игнориране на правото на детето да бъде чуто, по правило, с мотива, че *„изслушването няма да е в интерес на детето".*

- ***Къде е проблемът?!***

Обикновено не е ясно и как компетентният орган достига до извода какви са желанията на детето и неговите предпочитания, ако изобщо се съдържа такова обсъждане. Тази неяснота се поражда от факта, че в отделите за закрила на детето липсват достатъчно разнообразни средствата и материали за комуникация с деца с увреждания (разумни улеснения), с които да се покрият отделните специфични случаи. Потенциален риск от нарушения на правата на децата от уязвимата група създават изобщо липсата на изисквания към персонала, който се назначава в отделите „Закрила на детето", липсата на изисквания за лични и професионални качества, липсата на обучения за надграждане на експертизата, както и липсата на супервизия, разбирана като подкрепа, а не като административен контрол.

Друг технически проблем се явява липсата на официална статистика. Няма добра политика за закрила на детето, без да се знае колко са децата в различните уязвими групи, в това число деца с увреждания, какви са техните потребности. какви са услугите, които могат да отговорят точно на тези потребности, както и без анализиране на данните и връзките между тях.

Практиката показва, че по правило в това производство рядко се изслушват деца под 10-годишна възраст. Малолетните деца имат много ограничени възможности за участие в процеса извън изслушването по реда на чл. 15 от Закона за закрила на детето. Те не могат да сезират компетентните органи, както и не могат да избират свой процесуален представител, който да защитава техните права и съответно - най-добрите интереси. В тези хипотези отделите за закрила на детето са посредникът, който изследва и изразява мнението на детето. Но поради липса на умения на социалните работници за комуникация с деца с увреждания, обичайно техните доклади отразяват становището на родителите/настойниците или на единия от тях, при конфликтни отношения. Обикновено в тези доклади гледната точка на детето изобщо не присъства и не става ясно дали са направени усилия тя да бъде съобразена. Ако е провеждан разговор с детето, никога не е ясно какъв подход е използван и дали социалният работник има необходимата квалификация и лични качества, които да гарантират, че срещата на детето е проведена при спазване на необходимите условия за постигане на доверие, при спазване на

определен етичен стандарт и чрез подходящи за възрастта и нивото на развитие на детето способи.

Макар работещи, мерките по Закона за закрила на детето не са достъпни за самите деца и тяхното участие се ограничава до изслушването по чл. 15 от закона. Обичайно, по-голяма тежест се придава на доклада на компетентния отдел за закрила на детето, който опосредено представя мнението и становището на детето.

❖ *ЗАКОН ЗА ЗАЩИТА ОТ ДИСКРИМИНАЦИЯ*

Съгласно Закона за защита от дискриминация лица с увреждания, включително деца с интелектуални затруднения, могат да търсят защита срещу различни форми на тормоз и по-неблагоприятно третиране, основано на различни признаци, включително увреждане. Законът предвижда два типа **производство за защита от дискриминация**: 1) производство пред особена юрисдикция - Комисия за защита от дискриминация (КЗД) и 2) съдебно производство. За съдебното производство за защита от дискриминация съответно са приложими разпоредбите на Гражданския процесуалния кодекс (ГПК), което означава, че всички специфики относно участието, достъпа и представителството на деца и деца с интелектуални затруднения, упоменати в горепосочените национални правни средства, са валидни и за съдебната защита по реда на Закон за защита от дискриминация.

Производството пред КЗД като особена юрисдикция се образува по жалба на пострадалото лице, по инициатива на Комисията или по сигнали на физически или юридически лица, на държавни и общински органи. Деца с интелектуални затруднения могат да се ползват от защита по този ред, ако жалбата е подадена от техните родители или настойници/попечители или съответно е налице информация относно форми на тормоз, даващи основание на Комисията да се самосезира, или по повод сигнал на трети лица-юридически лица, общински или държавни органи.

- ***Къде е проблемът?!***

В производството пред Комисията няма специални разпоредби относно участието на деца, но с оглед разпоредбата на чл.15 от Закон за закрила на детето, която изисква във всяко административно или съдебно производство изслушване на деца навършили 10 години, следва, че изводите, направени по повод предходните национални правни средства във връзка с изслушването на деца, са валидни и за производството пред Комисията за защита от дискриминация.

Макар по закон Комисията да може да се самосезира и дори да предяви самостоятелен иск в подкрепа на правата на уязвимо лице/група хора, това всъщност не се случва. Така, единственият възможен способ за защита на правата на децата от уязвими групи остава възможността, предоставена по закон на всекиго, да сигнализира Комисията за случаи на дискриминация. Въз основа на това Комисията може да постанови решение, с което:

1. Да установи извършеното нарушение;
2. Да установи нарушителя и засегнатото лице;
3. Да определи вида и размера на санкцията;

4. Да приложи принудителни административни мерки;
5. Да установи, че не е извършено нарушение на закона и оставя жалбата без уважение.

Комисията по своя инициатива или по предложение на синдикални организации, на физически или юридически лица може да даде задължителни предписания на работодателите и длъжностните лица за отстраняване на нарушения на законодателството за предотвратяване на дискриминация. Също така Комисията може да спре изпълнението на незаконни решения или нареждания на работодатели, които водят или могат да доведат до дискриминация.

Освен процедурата пред Комисията, законът предвижда и възможността за водене на съдебен процес. Компетентният орган е районният съд. Като част от това производство съдът може да налага парично обезщетение.

Може да се направи изводът, че националните правни средства не са директно достъпни за децата. При липсата на правна възможност децата сами да сезират компетентните органи и да назначават свои процесуални представители, различните производства се намират изцяло във властта на родителите, настойниците или други лица, на които децата са поверени. В ГПК и Закона за закрила на детето не е достатъчно гарантирано личното участие на децата и особено на децата с интелектуални затруднения в съдебните производства. Често децата са третирани като обект, за който възрастните са овластени да вземат решения и които изразяват тяхното мнение, становище и

Международни правни средства за защита

❖ *ЕВРОПЕЙСКИ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА*

Този съд е част от Съвета на Европа и следи за спазване на Европейската конвенция за човешки права. Разглежда **жалби срещу държави-членки на Съвета на Европа**, подадени от физически лица или от други държави. Като правно средство може да се използва след изчерпване на националните правни средства, в рамките на 6-месечен срок от постановяване на последното решение, съответно акт, на компетентен орган. За преценка дали е спазен този срок е важно да се оцени ефективността на наличните национални правни средства.

❖ *СЪД НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ОБЩНОСТИ*

Този съд тълкува Хартата на основни права на Европейския съюз, когато е намесено правото на ЕС и съответната норма трябва да се тълкува в съответствие с Хартата. Две са възможностите да се представи случай пред съда: 1) сезиране от национален съд, запитване по преюдициални въпроси, регламентирано в чл.628 от ГПК и 2) процедура при нарушение, която се инициира срещу страна-членка.

Във връзка със защитата на деца с интелектуални затруднения от различни форми на насилие, тормоз и злоупотреба ефективно международноправно средство би било сезиране на органите на ООН, създадени въз основа на отделните конвенции, за да следят

за тяхното спазване. В този контекст могат да бъдат сезирани Комитетът по правата на детето, Комитетът по правата на хората с увреждания, специалните докладчици, експертни групи, които отговарят за спазване на правата.

Механизмите за разглеждане на въпроси, свързани с приложението на отделните международни договори, включват: **индивидуални жалби, жалби от една държава срещу друга държава, разследвания.** За да може да се предяви индивидуална жалба, като необходима предпоставка съответната държава следва да е ратифицирала протокола, регламентиращ механизма за предявяване на жалби. Жалбите са насочени само срещу националните правителства. Например, докато Република България не ратифицира Факултативния протокол към Конвенцията за правата на хората с увреждания, български граждани няма да имат право на индивидуална жалба пред Комитета за защита на правата, прогласени в Конвенцията. Индивидуалните жалби могат да се подават само във връзка с нарушения на съответния международен договор.

❖ ***ЕВРОПЕЙСКИ КОМИТЕТ ПО СОЦИАЛНИ ПРАВА***

Пред този орган е възможно подаването **на колективни жалби**. Адресират се проблеми, които засягат група лица и са предмет на регулиране от Европейската Социална Харта (ревизирана). Не всяка организация или група лица могат да подадат такава жалба, а само организациите, които имат специален статут. Ако нямат такъв, те могат да сезират Комитета само чрез държавата, но това е много рядко срещан случай. Възможен път за използване на този механизъм е сътрудничеството между група хора или организация (организации), които искат да постигнат промяна и организация имаща право да подаде жалба пред Комитета по социални права. Пример за такова сътрудничество е **делото** MDAC **срещу България**, в което беше поставен за разглеждане въпросът за достъпа до образованието на децата с умствени затруднения, настанени в институции. Комитетът призна, че е налице нарушение на Конвенцията и липсата на достъп до ефективно образование е дискриминация. Решението на Комитета, заедно с усилията на заинтересованите от промяна на национално ниво организации и личности, доведе до промяна в областта на образованието на национално равнище.

❖ ***КОМИТЕТ НА ООН ЗА ПРЕМАХВАНЕ НА ВСИЧКИ ФОРМИ НА ДИСКРИМИНАЦИЯ СРЕЩУ ЖЕНИТЕ***

България е страна по Конвенцията за елиминиране на всички форми на дискриминация срещу жените, като е ратифициран и Факултативният протокол към тази Конвенция. Това означава, че Комитетът може да бъде сезиран с **индивидуални жалби**. В случаи, касаещи домашно насилие, вече са налице позитивни решения срещу България. В някои случаи този механизъм може да се окаже по-подходящ от индивидуална жалба пред Европейският съд по правата на човека, поради липсата на толкова строги критерии за срочност на жалбата и специалното внимание към специфични нюанси на случаите, свързани с джендър обусловено насилие – домашно насилие, сексуално насилие и др.

Най-уязвими групи деца

При анализа и съпоставката на идентифицираните потенциални рискове от воденето на стратегическо дело и евентуалните ползи от самия процес на водене на дело и резултатите от него се стигна до извода, че относително ниският риск от негативни

последици и сравнително големите обществено значими ползи, до които то може да доведе, оправдава инициирането на подобно **стратегическо дело**.

Най-сериозен остава рискът от причиняването на допълнителна травма на детето, преживяло тормоз или друга форма на малтретиране. За предотвратяването на този риск, в етапа на планиране на стратегическото дело ще бъде привлечен **психолог** – специалист в общуването с деца с интелектуални затруднения, който да оказва необходимата психологическа подкрепа на травмираното дете, както и да подпомага общуването между детето и адвоката, в случай на нужда.

Очертаните ползи ще спомогнат за подобряване на практиката в работата на социалните услуги и служби, както и на разследващите органи, в посока осигуряване на адекватна закрила на правата и интересите на децата с увреждания. Също така, резултатите от делото могат да доведат до реални „корекции" в съществуващите несъвършенства на нормативната уредба. Най-ценна обаче остава възможността за положителен социален ефект върху общността – алармиране за проблема със случващото се насилие в институциите, прикрити зад фасадата на резидентната форма на грижа, чрез широко медийно отразяване, провокиране на обществената нетърпимост и гражданска съпричастност за противодействие на всички форми на насилие.

ПЛАН НА СТРАТЕГИЧЕСКОТО ДЕЛО

1. Идентифициране на клиента - детето, станало жертва на насилие, от името и в полза на което ще се води стратегическото дело.

Подборът може да се извърши посредством информация, предоставена или публикувана от мрежата от застъпници, правозащитна организация, работеща в сферата на детските права или правата на хората с увреждания, доставчик на социални услуги за деца или организации за правна помощ; по повод на медийно отразяване на конкретен случай на малтретиране в резидентна услуга; посредством лични впечатления, придобити по време на посещение на резидентна услуга; по повод резултати от мониторингови доклади на контролни органи.

2. Пътна карта за водене на стратегическото дело:

2.1. **Изграждане на екип** от адвокати и специалисти (психолози, социални работници) по делото, чийто персонален субстрат ще зависи от географския район, където е било извършено насилието, и може да варира за всеки конкретен случай;

2.2. Екипът **определя водещия адвокат** от мрежата на юристите, който да поеме конкретния случай, съобразявайки се с набор от обстоятелства: 1) географска локация (да живее близо до мястото, където е настанено детето); 2) лична възможност за отзоваване по случая; 3) специфична област на експертиза; 4) връзка с местна гражданска организация, която има ресурси за подкрепа на екипа;

2.3. **Изготвяне на план за подкрепа на клиента**, отчитайки набор от обстоятелства: 1) възраст и степен на развитие на детето; 2) детето получава ли подкрепа от своите родители или други близки; 3) къде живее детето - в общността или в институция; 4) къде учи детето – в общообразователно училище или специално училище; 5) детето има ли специфични потребности от достъпна среда или не.

В зависимост от целта на всеки съдебен процес – в случаите, в които детето е изведено от институция, планът за действие следва да осигурява възможност за настаняването му на друго подходящо място.

2.4. **Събиране на доказателства и доказателствени средства** по делото (писмени доказателства, документи, медицински експертизи и т. н.), привличане на свидетели;

2.5. **Съгласуване** на изготвената искова молба и **координиране** на действията на хората от екипа по делото;

2.6. **Иницииране на съдебен процес** пред компетентния съд с искова молба, предявена от името на детето с тежка и дълбока степен на умствена изостаналост, настанено в резидентна услуга, за установяване на факта на нарушаване на правото му на закрила от всички форми на насилие.

При изследване на пречките пред подобен иск следва да се прецени към кого трябва да бъде адресирана исковата молба. Тук са налице 2 алтернативи:

a. **В случай че е налице индивидуален жалбоподател**: това е възможно в случаите, в които детето не е настанено в институция или, ако е настанено, то има добре запазени контакти с родителите си или поне един от тях. В този случай е възможно да се предяви иск за идентифицирано нарушение на правата на детето пред съд или жалба пред Комисията за защита от дискриминация.

b. **В случай че не е налице възможност за предявяване на индивидуален иск/жалба от определено дете (чрез негов родител или настойник) или ако рискът за детето е несъразмерно висок, сравнен с потенциалната полза, е възможен втори подход, а именно:** депозиране на сигнал пред Комисията за защита от дискриминация за системни нарушения на правата на определена група деца. По този път е възможно да се иска квалифицирането на определени структурни пороци на системата за закрила на детето като дискриминация и постигане на натиск за промяна на норми, практики и политики. Предмет на такъв сигнал би могло да бъде, например, всеки от изброените по-горе дефицити на системата за закрила на детето и образователната система, които фактически водят до това децата с увреждания да продължават да живеят в условията на насилие и изолация.

3. Ключови партньори

За успешното протичане на съдебния процес ще бъдат привлечени като партньори:

- Адвокати и юристи от неформалната мрежа, изразили готовност да работят съвместно и да се включват чрез лични действия в процесите на промяна – чрез водене на дела, провеждане на изследвания, оказване на професионална подкрепа при воденето на стратегически дела;
- Психолози и експерти в комуникацията с деца с интелектуални затруднения, които могат да окажат подкрепа на клиентите и техните родители преди и по време на съдебните процеси;
- Правозащитни организации, както и неправителствени организации и професионалисти, работещи в сферата на детето и хората с увреждания, които могат да дадат гласност на случаите на малтретиране на деца и да сезират компетентните държавни органи;
- Президентството на Република България – представителен орган, който може изрази публично подкрепата си за защита правата на децата с увреждания;
- Омбудсманът на Република България в ролята му на обществен посредник на национално ниво, който може да сезира компетентните държавни органи в случаите на конкретно насилие или серия от насилие;
- Ключови журналисти с професионален интерес в областта на правата на детето, които могат да отразят случаите на насилие върху деца с интелектуални затруднения чрез документални филми, репортажи, статии, публицистични материали и пр. в национални и регионални медии.

4. План за управление на риска

- **Рискове, свързани с личността на клиента:**

  - Повторно травмиране поради усложнения в съдебен процес, голяма продължителност, стресираща атмосфера в съдебната зала;
  - Нужда от допълнителна психологическа подкрепа на клиента;
  - Процесуална умора и решение за оттегляне от съдебния процес;
  - Отказ за последващо съдействие;
  - Преобладаващо намерение у детето да преустанови последващите действия в съдебния процес;
  - Влошаване на здравословното състояние на клиента, което да го възпрепятства от активното включване в съдебния процес;
  - Внезапна уплаха от повторна виктимизация и категоричен отказ за последващо съдействие от страна на клиента;
  - Решение на родителите за оттегляне от съдебното производство въпреки волята на детето;
  - Смърт на клиента.

- **Процесуални рискове:**

  - Създаване на лош прецедент.

- **Стратегически рискове:**

  - Липса на ресурси – човешки, времеви, материални ресурси;
  - Обективна или субективна невъзможност на първоначалния адвокат да продължи участието си с съдебното производство;
  - Политическа криза / приемане на неблагоприятни законодателни изменения по време на съдебния процес, съответно – непосредствено след съдебния процес;
  - Неизпълнение на съдебното решение (тясно тълкуване на съдебно решение, ограничено стратегическо въздействие).

ПОСЛЕДВАЩИ ДЕЙНОСТИ

След предварително разпределение на ролите всеки един от членовете на мрежата може да бъде активно въвлечен в една или няколко от следните застъпнически дейности:

- Провеждане на публична кампания за привличане на обществена подкрепа към каузата;
- Провеждане на широка информационна кампания, медийни изяви, изготвяне на застъпнически материали;
- Поддържане на страница, посветена на кампанията, в социалната мрежа Фейсбук;
- Споделяне на индивидуалния опит/участие в стратегическото дело с други колеги-адвокати извън мрежата;

- Проучване на нуждите за изграждане и повишаване капацитет на служителите в социалните служби и социалните услуги за разпознаване и предотвратяване на насилието в резидентните услуги;
- Провеждане на обучения, консултации и експертна подкрепа на служители в отделите за закрила на детето;
- Участие в работни групи за изготвяне на проекти на законови и подзаконови текстове;
- Предоставяне на правна помощ, иницииране и водене на последващи стратегически дела;
- Изготвяне на правни изследвания и анализи по темата за насилието върху деца с увреждания, събиране на добра практика със национални и чуждестранни съдебни решения;
- Участие в проекти и програми, конференции, семинари и други форуми по темата, организирани от държавни институции и неправителствени организации.

РЕСУРСИ

- **Човешки ресурси:**

Местен адвокат

- Идентифициране или търсене на клиенти с интелектуални затруднения в сътрудничество с местни граждански организации или други юристи;
- Сътрудничество при провеждането на застъпнически дейности;
- Водене на национален процес.

Местна гражданска организация за лица с интелектуални затруднения и местна гражданска организация на родители на деца с интелектуални затруднения

- Сигнализиране и уведомяване за случаи на злоупотреба с дете;
- Предоставяне на професионална и психологическа подкрепа на клиентите с интелектуални затруднения и техните семейства;
- Информиране за различните видов услуги;
- Сътрудничество с местни адвокати;
- Организиране на образователни обучения и обучения за повишаване на капацитета;
- Провеждане на кампании за повишаване обществената осведоменост и организиране на застъпнически действия, участие в медийното пространство.

Международни граждански организации

- Оказване на подкрепа в застъпническите и комуникационни дейности;
- Оказване на подкрепа при воденето на съдебен процес на национално ниво;
- Оказване на подкрепа при воденето на съдебен процес на международно ниво;
- Съдействие при разпространяването на резултатите от изследванията, съдебните процеси и застъпническите усилия

- **Финансови ресурси**

Съдебни такси

- Делата могат да се водят от адвокати, предоставящи про боно правна помощ.

Разходи, свързани с подготовката на съдебния процес и провеждането на съдебното дело (адвокатски възнаграждения, разходи за настаняване и транспорт до съответния съд, пощенски такси, разходи за изследвания и анализи и др.)

- Въвличане на адвокати, предоставящи про боно подкрепа при извършването на изследвания или воденето на съдебния процес, както и на доброволци и студенти по специалност „Право“;
- Набиране на средства посредством публични кампании, както и от целенасочен фъндрейзинг, например, насочен към граждани и конкретни предприятия, компании, благотворителни организации.